

Öngörülerimizi niçin hayata geçiremedik? (II)

Aykut Göker

“Bilim ve teknolojiye ilişkin politika tasarımlarının siyasî kadrolarca bugüne dek yeterince sahiplenilmemesinin köklerini toplumsal gelişme çizgimizde ve üretimi temel almayan bir ekonomi hâline gelmemizde aramak gerekir”, demiştim. TÜBİTAK’ın bilim politikası çalışmaları için hazırlayıp ‘1970 yılı Türkiye’ye Teknik Yardım Programı’ çerçevesinde OECD’ye sunduğu proje teklifleri konusunda görüşlerine başvurulmuş Charles Cooper’ın, Türkçeye çevirisi ‘GİZLİ’ kaydını taşıyan danışmanlık raporundaki şu tespiti bu açıdan büyük bir doğruluk payı taşır:

“...Türkiye, ekonomisinin ananevi sektörlerinde, teknolojik durgunluğa doğuştan temayülü olan ve bilimsel faaliyetler için ekonomik ve sosyal taleplerin hakikaten çok zayıf olduğu, teknolojik değişmesi ithal edilen teknolojiye dayanan bir ülkedir. Esasen bilimsel faaliyetler ‘gayesi sadece öğrenme olan bir araştırma’ şeklinde olmakta ve Türk toplumundaki rolleri oldukça kısıtlı bulunmaktadır.”

Ama Cooper, bu tespitten sonra, şunu eklemeyi de gerekli görür:

“...[bu tespit] şimdilik sadece Türkiye’de bilimin yapısının ve rolünün ...teşhisi ile ilgilidir. Bu hiçbir anlamda kaide teşkil etmez ve bilimin Türkiye’de nasıl gelişmesi gerektiğini, ya da herhangi bir kaçınılmazlık durumunu ifade etmez. Bu sadece Türkiye’de bilimin nasıl geliştiği hakkında bir hipotezden ibarettir.”

Cooper’ın, Türkiye’de bilim ve teknolojinin 1970’li yılların başındaki durumu ile ilgili olarak “bu, herhangi bir kaçınılmazlık durumunu ifade etmez” yorumu son derece önemlidir. Bu bize, bilim ve teknoloji meselesini hangi çerçevede ele almamız gerektiğinin ipuçlarını da vermektedir. Türkiye sanayileşmemiş bir ülkedir. Bu açıdan bilim ve teknolojiye talep yaratacak bir iç dinamizmden yoksundur; ama sanayileşmemek Türkiye’nin kaçınılmaz kaderi değildir. Sanayi Devrimi’nden bu yana modern sanayi kapitalizminin tarihi incelendiğinde, geriden gelen pek çok ülkenin öndekileri yakalayıp onları geçtikleri görülür. XIX. Yüzyıl’ın ikinci yarısında Almanya ve ABD’nin B.Britanya İmparatorluğu’nu teknolojiye yakalayıp onu hemen hemen her üretim alanında geçmeleri; pek çok Avrupa ülkesinin sonradan sanayileşmesi (örneğin, Finlandiya); Japonya ve G. Kore’nin geride bıraktığımız yüzyılın ikinci yarısında bilim, teknoloji ve sanayideki atılımları; günümüzde Çin’in ve diğer Uzak Doğu ülkelerinin bu alandaki olağanüstü çabaları bunun çarpıcı örnekleridir. Evet, kapitalizmin dünya sistemi içinde geriden gelenlerin öndekileri geçmeleri giderek daha da zorlaşmaktadır. Artan zorluk, açıkça söyleyelim, önde koşanların, kendileri sanayileşirken çiğnedikleri ‘**serbest ticaret**’ normunu, sanayileşmelerini tamamladıktan sonra, geriden gelenlere giderek artan bir katılıkta dayatmalarından kaynaklanmaktadır. Bu yöndeki son düzenlemenin adı, ‘Küreselleşme’nin uluslararası hukuk plânındaki temel belgesi olan **Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması**’dır. Bütün bu zorluklar doğru; ama Türkiye’nin, oyunun kendisine dayatılmak istenen kurallarını, özellikle 80’li yıllardan bu yana pek zorlamadığı; bir G.Kore’nin yapabildiğini yapmadığı da bir gerçektir.

Öndekilere sonradan yetişen ülkelerin hep ulusal bir motifleri oldu; bu motif, üreten bir ekonomi, bilim ve teknolojiye egemen bir ülke hâline gelmek; şartlar ne olursa olsun, bunun için çaba göstermekti. Türkiye’nin sorunu **ulusal motif** eksikliği mi? Geriden gelsin, önde

koşsun; ulusal motiften yoksun ülke yok. 'Küreselleşme' denen yeni dünya düzeni güçlü ulusların motifleriyle örülüyor.

Bilim ve teknoloji üzerine öngörülerde bulunurken Türkiye'nin bir türlü başaramadığı sanayileşme meselesiyle de aynı ölçüde ilgilenmek zorundayız. Türkiye önce sanayileşsin, bilim ve teknolojiye talep yaratsın, sonra bunun politikasını tasarlarız biçiminde düşünemeyiz. Sanayileşmek sınaî üretim yanında bilim ve teknolojiyi de üretebilir olmakla eş anlamlıdır. Onun için, politika tasarımında, bilim, teknoloji ve sınaî üretimde yetkinleşmeyi bir bütün olarak ele almak; kısacası, üreten bir ekonomi hâline gelmenin koşulları üzerinde düşünmek ve bu yönde de öngörülerde bulunmak zorundayız. Önceki tasarımların hayata geçirilememesinin, üreten bir ekonomi olma rotasından sapmış olmanın ötesinde, ikinci derecede rol oynamış nedenleri üzerinde ayrıca duracağım.

<http://www.inovasyon.org>

CBTD.08.Mart.2003.